

2014/BUN 0126

Biblioteksplan

2015 - 2019

Förslag till biblioteksplan för biblioteken i Tyresö, omfattande folkbibliotek, skolbibliotek och gymnasiebibliotek under perioden 2015 – 2019.

tyresö kommun

Förslag till

Biblioteksplan för Tyresö kommun 2015-2019

1. Inledning

Biblioteksplanen är ett styrdokument för strategisk och långsiktig utveckling av biblioteksverksamheterna i Tyresö kommun. Denna plan har antagits av kommunfullmäktige i Tyresö kommun den 27 november, 2014.

Biblioteksplanen avser perioden 2015-2019. Den knyter an till Tyresö kommunplan 2016-2018 samt till berörda verksamheters nämnd- och enhetsplaner. Andra viktiga utgångspunkter är följande nationella och internationella styrdokument:

- Bibliotekslagen (SFS 2013:801)
- Skollagen (SFS 2010:800)
- Skolinspektionens juridiska vägledning för skolbibliotek (2013)
- UNESCO:s och IFLA:s¹ folk- och skolbiblioteksmanifest
- FN:s Barnkonvention

Ansvar för genomförande och uppföljning

Verksamhetsåret 2014 är ansvaret för kommunens biblioteksverksamheter fördelat mellan barn- och utbildningsnämnden, kultur- och fritidsnämnden samt gymnasie- och arbetsmarknadsnämnden. Nämnderna ansvarar enskilt och tillsammans för att biblioteksplanens strategier genomförs enligt beslut i fullmäktige. Biblioteksplanen följs upp löpande och årligen i samband med uppföljningen av nämnd- och enhetsplanerna.

Kommunstyrelsen ansvarar för revidering och utvärdering av biblioteksplanen.

2. Om Tyresö kommun

Första kvartalet 2014 hade kommunen drygt 44 000 invånare. Enligt kommunens befolkningsprognos beräknas antalet invånare öka med ca 1,3 % per år, vilket betyder ca 6 000 fler invånare den närmaste 10-årsperioden. De största befolkningsökningarna finns bland invånare i yrkesverksam ålder (19-64 år) och i gruppen 80 år och äldre. Antalet barn, unga och yngre pensionärer beräknas vara relativt oförändrade under perioden.

Vision 2030: Tyresö – den mest attraktiva kommunen i Sverige!

År 2030 har Tyresö ca 55 000 invånare. Kommunen kännetecknas av hög servicekänsla och god närbarhet, av gott bemötande och stor lyhördhet gentemot medborgarna. Service och tjänster av god kvalitet erbjuds medborgarna genom livets olika skeden. Tyresö är en av Sveriges bästa skolkommuner och en målmedveten satsning på skola och kunskap har bidragit till att utbildningsnivån höjts markant. Med stöd av ett pedagogiskt arbetssätt inspirerat av visionen "en skola för var och en" lotsas varje elev fram till att nå skolans mål. Kulturhuset i Tyresö Centrum är en dynamisk mötesplats för alla medborgare och erbjuder en mångfald av aktiviteter. Här finns ett av kommunens huvudbibliotek, väl synligt och lätt tillgängligt, känt för att ligga i framkanten av biblioteksutvecklingen i Sverige. Äldreomsorgen har anpassats till de äldres behov och efterfrågan och kommunen präglas av ett framgångsrikt föreningsliv och ett attraktivt företagsklimat, särskilt för småföretagare.²

¹IFLA = International Federation of Library Associations

² Tyresö kommunplan 2015-2018.

3. Nuvarande biblioteksverksamheter i Tyresö kommun

Tyresö bibliotek

Tyresö bibliotek består av huvudbiblioteket i Tyresö centrum och filialbiblioteken i Trollbäcken och i Tyresö Strand. Dessutom finns biblioteket på webben och i sociala media. Folkbiblioteken riktar sig till samtliga medborgare i kommunen d.v.s. barn, unga, vuxna och äldre och erbjuder tjänster och medier med betoning på medborgarnas frivilliga läs- språk- och kunskapsutveckling. Folkbiblioteken är kommunens mest besökta verksamhet med närmare 400 000 besök varje år. En fjärdedel av besöken (ca 100 000) avser biblioteket på webben och i allt högre grad mobila plattformar. Folkbiblioteken fungerar dessutom som en förlängning av kommunens servicecenter och erbjuder bl.a. Internetdatorer och handledning i digitala redskap samt kommunal information i allmänhet.

Skolornas bibliotek

Läsåret 2013/2014 ansvarade kommunen för 24 förskolor, 13 grundskolor och ett gymnasium. Kommunens största grundskola har drygt 750 elever, ytterligare två skolor har mellan 560-590 elever. Övriga grundskolor har mellan 150-500 elever.

Nyboda skola och Tyresö gymnasium erbjuder eleverna bemannade bibliotek under hela skoldagen. På Nyboda skolas bibliotek tjänstgör en utbildad bibliotekarie och på gymnasiebiblioteket en biblioteksassistent. Förutom att tillhandahålla medier får alla elever biblioteksintroduktion och regelbunden undervisning i informationssökning och källkritik. Biblioteken arbetar i nära samverkan med lärarna med utgångspunkt i det pedagogiska arbetet. Biblioteken ansvarar bl.a. för läsgrupper och läsprojekt med eleverna.

Övriga skolbibliotek varierar i utformning vad gäller tillgång till medier, öppettider, informationshandledning och medarbetare med bibliotekskompetens.

Våren 2014 fanns 16 fristående förskolor och två fristående grundskolor i kommunen. Läsåret 2014/2015 tillkom ytterligare en fristående grundskola. De fristående grundskolorna erbjuder elever och lärare varierad tillgång till skolbibliotek.

Bibliotekssamverkan

Det finns för närvarande avtal mellan Utvecklingsförvaltningen och Barn-och utbildningsförvaltningen om drift och förvaltning av biblioteksdatasystem och bibliografisk service på elva av kommunens grundskolor. Motsvarande avtal finns även med Tyresö Gymnasium.

4. Förutsättningar för biblioteksutveckling

I ett demokratiskt samhälle har alla lika rätt att fritt ta del av information, att delta i samhällsdebatten och i kulturlivet och att söka kunskap. Skolan ska verka utjämnande och ge alla elever lika möjlighet att nå målen för skolans arbete. Den enskildes digitala delaktighet måste främjas och stödjas. För att motverka utanförskap behöver fler människor bjudas in till sociala nätverk. Parallellt med den digitala utvecklingen ökar människors behov av fysiska möten, inte minst bland unga. Idag finns få offentliga rum öppna på lika villkor för alla, oavsett den enskildes ärende, ekonomi, etnicitet, ålder, religiösa eller politiska övertygelser. I dagens samhälle har biblioteken en särskild funktion som gränsöverskridande mötesplatser.

En strategisk biblioteksutveckling behöver förena historik och tradition med en samtida, föränderlig omvärld. Kärnan i verksamheterna är intakt, men uttryck och aktiviteter behöver anpassas till medborgarnas och elevernas nutida och framtida litteratur- och informationsbehov, medievanor och livsstilar.

Information- och medielandskapet förändras snabbt. Berättelser, litteratur, information och kulturyttringar skapas, lagras och förmedlas i allt högre omfattning digitalt. Även en stor del av samhälls- och kulturdebatten förs via sociala medier. Utbudet av e-böcker, e-tidskrifter och annat e-material ökar, vilket i sin tur ökar människors förväntningar om att få tillgång till fler e-tjänster.

Då samhällsinformation och kultur i högre grad tillgängliggörs digitalt behöver biblioteken anpassa sig till de nya behov medborgarna och eleverna ger uttryck för. Unga människors läsförmåga och läsförståelse minskar. Detta får konsekvenser för individen, men även för ett samhälle, som i allt högre grad bygger på premissen att medborgarna kan tillgodogöra sig textbaserad och digitalt distribuerad och tillgänglig information.

5. Vision för biblioteksutvecklingen i Tyresö kommun

Tyresö – den attraktiva bibliotekskommunen!

Biblioteken i Tyresö kommun medverkar aktivt till demokrati och mångfald och bidrar till medborgarnas bildning och studier. Verksamheten kännetecknas av en kreativ balans mellan tradition och framtid, mellan det erfarna och det annorlunda.

Alla medborgare ska erbjudas attraktiva och användbara bibliotek som stimulerar till läsning och litteratur och som bidrar till ökad kunskap, genom livets alla skeden. Biblioteken verkar inkluderande och är tillgängliga för alla. De kännetecknas av god nåbarhet, personligt bemötande och lyhördhet gentemot medborgarna. Biblioteken i Tyresö kommun är en självklar fysisk och digital mötesplats för medborgare i alla åldrar och möjliggör utblickar mot många nya världar.

6. Målbilder 2019

Målbilderna visualiserar och konkretiserar biblioteksvisionen utifrån bibliotekens olika uppdrag, så som de formulerats i biblioteks- och skollagen samt i de nationella läroplanerna.

Gemensam målbild för samtliga biblioteksverksamheter

Biblioteken i Tyresö kommun kännetecknas av att de är tillgängliga i de fysiska och digitala sammanhang där många medborgare befinner sig. Biblioteksanvändandet ökar för varje år och det är enkelt för alla att kunna ta del av litteratur, information, aktiviteter och informations- och litteraturhandledning. Biblioteken kännetecknas av adekvat och kreativ samverkan med medborgarna, med kommunens övriga verksamheter, med näringsliv, föreningar och andra aktörer. Biblioteken verkar utifrån övertygelsen om alla människors lika värde och alla människors rätt till delaktighet och att få utvecklas till självständiga samhällsmedborgare.

Målbild för Tyresö bibliotek

Folkbiblioteket är ett självklart alternativ för medborgarna på deras fritid. Biblioteket upplevs som en attraktiv plats att vara på, både enskilt och tillsammans med andra. Medborgarna använder lika gärna de fysiska biblioteksrummen som biblioteket på webben. Läsning och litteratur attraherar alla medborgare och det finns ett särskilt fokus på att stimulera litteratur- och läsintresset för de små barnen och deras föräldrar.

Medier, information och tjänster tillgängliggörs utifrån efterfrågan, men även med målsättningen att överraska och visa något oväntat. Verksamheten är förankrad i kommunens historia och samtidigt präglad av samtiden, av innovationer och nya förhållningssätt. Folkbiblioteket medverkar aktivt till medborgarnas digitala delaktighet i kulturlivet och samhällsdebatten.

Målbild för skolornas bibliotek

Skolornas bibliotek är integrerade resurser i det pedagogiska arbetet och medverkar till att utjämna skillnader, så att alla elever ges lika rätt att uppnå målen för skolarbetet. Biblioteket finns tillgängligt för elever och lärare under hela skoldagen via fysiska och digitala biblioteksmiljöer. Elevernas media- och informationskompetens (MIK) stimuleras genom biblioteksundervisning och informations- och litteraturhandledning med stöd av bibliotekarier.

Litteratur och information erbjuds i de former den enskilda eleven behöver. Tillsammans med skolans lärare och andra pedagoger stimulerar och möjliggör biblioteket den enskilda elevens läs- och kunskapsutveckling. Skolornas bibliotek bidrar till den enskilda individens utveckling mot en väl informerad samhällsmedborgare och en nyfiken läsare.

7. Strategier 2015-2019

Strategier är insatser, aktiviteter, förhållningssätt m.m. vilka bedöms vara viktiga för att biblioteken i Tyresö ska vidareutvecklas i linje med visionen och målbilderna. Vissa strategier är gemensamma för samtliga bibliotek, andra är knutna till respektive biblioteks unika uppdrag.

Samtliga bibliotekshuvudmän³

- Utforma avtal som reglerar samverkan mellan Tyresö bibliotek och kommunens förskolor och skolor samt erbjuda fristående skolor och förskolor en möjlighet till samverkan med Tyresö bibliotek. Utgångspunkten är att Tyresö bibliotek kan komplettera skolornas egna biblioteksverksamheter med vissa tjänster, men inte kompensera frånvaron av skolbibliotek eller ersätta bristfälliga skolbibliotek som inte når upp till Skolinspektionens kriterier för skolbibliotek. Avtalet utformas i samverkan mellan berörda förvaltningar samt mellan Utvecklingsförvaltningen och de fristående skolornas huvudmän.
- Tillsammans med förskolorna undersöka möjligheten att vidareutveckla Språkdatateket till ett läs- och språkpedagogiskt centrum. Målsättningen är att utveckla samverkan och arbetsmetoder inom litteratur och läsning, med syfte att ge varje förskolebarn en möjlighet att utveckla alla sina språk.

Folkbiblioteket

- Vidareutveckla biblioteken till att bli väl synliga och lätt tillgängliga mötesplatser som inspirerar medborgarna till möten, läsning, arbete och studier, genom att:
 - Synliggöra huvudbiblioteket i Tyresö centrum med ett "skyltfönster" av inbjudande verksamhet i gatuplanet t.ex. café och tidnings- och tidskriftsläsning, utställningsyta m.m.
 - Omlokalisera biblioteket i Trollbäcken till mer synlig och lättillgänglig placering på Alléplan och komplettera biblioteket med funktionsytor för möten och program- och utställningsverksamhet.
- Samverka med andra verksamheter i kommunen för att marknadsföra kommunens e-tjänster.
- Aktivt erbjuda stöd som bidrar till ökad delaktighet i det digitala kultur- och samhällslivet.
- Aktivt erbjuda aktiviteter med inriktning på litteratur och läsning för barnfamiljer, äldre barn och unga.
- Undersöka möjligheten att erbjuda s.k. work spaces för kommunens småföretagare på biblioteken.
- Samverka med kommunens skolor i läsprojekt och andra aktiviteter med inriktning på unga människors läsutveckling.
- Fortsätta ligga i framkant i Sverige med teknisk utveckling och attraktiva e-tjänster.
- Fortsätta erbjuda litteratur till medborgare med funktionsnedsättning, utifrån deras olika behov och förutsättningar.
- Fortsätta erbjuda medier på de språk medborgarna använder inkl. minoritetsspråken.

Grundskolans bibliotek

- I samverkan inom kommunens grundskolor utveckla modeller för läsprojekt för olika årskurser med stöd av olika tekniker t.ex. podcast och Ipad.
- Undersöka möjligheter till samverkan med Tyresö bibliotek i läsprojekt och andra aktiviteter med inriktning på unga människors läsutveckling.
- Göra en översyn av befintlig skolbiblioteksverksamhet med syfte att senast 2015 har utarbetat en plan för hur kommunens skolbiblioteksverksamhet ska vidareutvecklas och organiseras. Målsättningen är att samtliga elever ska erbjudas en likvärdig tillgång till skolbiblioteksresurser.
- Undersöka möjligheten att kommunens grundskolor samverkar om skolbiblioteksverksamhet.
- Undersöka möjligheten att automatisera nuvarande skolbibliotek genom självbetjäningsautomater och chippade mediebestånd, för att frigöra mer tid för media- och informationshandledning.

Gymnasiebibliotek

- Utveckla biblioteket till ett pedagogiskt och didaktiskt centrum i samverkan med elever, lärare, elevhälsa, specialpedagoger och skolläring. Målsättningen är att gymnasieskolans samlade resurser i samverkan ska erbjuda samtliga elever ett individanpassat stöd för dennes lärande.
- Inom ramen för funktionen som didaktiskt centrum, granska och utmana befintlig pedagogik för att utveckla nya metoder och förhållningssätt till lärandet.
- I samverkan med lärarna regelbundet genomföra läsprojekt eller motsvarande insatser med inriktning på unga människors läsning.

³ Med bibliotekshuvudmän avses de nämnder som ansvarar för kommunens biblioteksverksamheter samt de huvudmän som erbjuder fristående förskola och/eller skola inom Tyresö kommun.

- Undersöka möjligheter till samverkan med Tyresö bibliotek i läsprojekt och andra aktiviteter med inriktning på unga människors läsutveckling.
- Undersöka möjligheten att automatisera nuvarande gymnasiebibliotek genom självbetjäningssystemer och chippade mediebestånd, för att frigöra mer tid för media- och informationshandledning.

8. Källförteckning

Tyresö kommunplan 2015-2018

Bibliotekslagen (SFS 2013:801)

Skollagen (SFS 2010:800)

Skolinspektionens juridiska vägledning (september 2013)

Eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek. Kravet på att elever ska ha tillgång till skolbibliotek gäller såväl för offentliga som fristående skolor.

I skollagen finns ingen definition av begreppet skolbibliotek, men i förarbetena till lagen förklaras att man vanligtvis brukar avse "en gemensam och ordnad resurs av medier och information som ställs till elevernas och lärarnas förfogande och som ingår i skolans pedagogiska verksamhet med uppgift att stödja elevernas lärande." Skolinspektionen har förtydligat att skolbibliotekets innehåll ska vara anpassat till elevernas behov för att främja språkutveckling och stimulera till läsning.

Skolinspektionen har avgjort att eleverna ska ha tillgång till ett skolbibliotek som antingen finns i skolenhetens egna lokaler eller på rimligt avstånd från skolan. Det ska vara möjligt för eleverna att kontinuerligt kunna använda biblioteket som en del av undervisningen. I några tillsynsbeslut konstaterar Skolinspektionen att det krävs ett organiserat samarbete mellan en skola och ett kommunalt bibliotek för att kravet på tillgång till skolbibliotek ska anses vara uppfyllt. Det räcker inte att skolan och eleverna vid behov besöker till exempel ett folkbibliotek i samma kommun.

UNESCO:s och IFLA:s riktlinjer för folk- och skolbibliotek

Unesco och IFLA har utarbetat ett Folkbiblioteksmanifest och ett Skolbiblioteksmanifest, för att markera bibliotekens betydelse för individen och samhället.

Ur Folkbiblioteksmanifestet

Frihet, välfärd, jämlikhet och personlig utveckling är grundläggande mänskliga värden. De kan bara förverkligas genom välinformerade medborgare med möjlighet att utöva sina demokratiska rättigheter och därmed spela en aktiv roll i samhällsutvecklingen. Folkbiblioteket som lokalt kunskapscentrum utgör en grundförutsättning för ett livslångt lärande, ett självständigt ställningstagande och en kulturell utveckling för den enskilde och för olika grupper i samhället.

Svenska Unescorådet, verksamt inom Utbildningsdepartementet, har i sin skriftserie publicerat folkbiblioteksmanifestet. Den svenska regeringen har därmed uttryckt sitt stöd för Unescos rekommendationer.

Ur Skolbiblioteksmanifestet

Skolbiblioteket förmedlar kunskap och tankar som är grundläggande i ett informations- och kunskapssamhälle. Skolbiblioteket ger eleverna de färdigheter som behövs för ett livslångt lärande. Det ger dem möjlighet att utveckla sin inlärningsförmåga för att de ska kunna ta sitt ansvar som medborgare.

Även skolbiblioteksmanifestet har publicerats i Svenska Unescorådets skriftserie, vilket betyder att regeringen ställt sig bakom även denna rekommendation.

FN:s Barnkonvention

- Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras.
- Barnets bästa ska alltid komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barnet.
- Varje barn har rätt att överleva, leva och utvecklas.
- Varje barn har rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör honom eller henne.